

War, krieg, polemos, bellum,...

Sobre la guerra en la literatura infantil i juvenil

Com que jo no havia estat mai a cap frontera, no sabia com era. Potser era una ratlla feta a terra. O un mur. O una reixa amb punxes. O potser hi havia un indicador amb una fletxa a banda i banda que assenyalava l'estranger.

Quan el meu pare era un arbust (Joke van Leewen)

Si mai us heu preocupat de fullejar els *manga* que circulen entre els alumnes de cicle superior, potser us haurà sorprès la quantitat d'imatges violentes, de conflictes entre colles, lluites interestelars, batalles i assassinats que es presenten de forma banal, sense cap mena de reflexió sobre la seva naturalesa ni les seves causes.

Malauradament, les imatges dels horrors de les guerres que es produeixen arreu formen part de les nostres vides. Les veiem als *manga* pero també a la televisió i als videojocs. A més, la violència sovint és present als jocs del pati de manera verbal o física, els catàlegs de joguines van plens de "superherois" que usen la força i de tota mena d'artilugis bèlics, etc.

No és estrany que en països on l'ús d'armes està legalitzat –com als Estats Units- hi hagi associacions de mares i pares preocupats pel tema que facin campanyes molt directes i impactants (amb molt de suport però poc resultat, tot s'ha de dir) com la de *Moms Demand Action for gun sense in America*, amb un cartell on es veuen dues nenes en una biblioteca escolar i una frase: *Una de les dues noies sosté un objecte que ha estat prohibit a Amèrica, per portegir-nos. Endevina quin.* És una endevinalla trampa perquè l'objecte prohibit en alguns Estats de l'Amèrica profunda és el conte de *la Caputxeta* en versió dels Grimm i il.lustracions de Trina Schart. Sembla increïble però la informació és verídica.

El mestre que vulgui fer conscients els seus alumnes de la necessitat de la pau, de què signifiquen els conflictes bèlics, què o qui els provoca, etc. pot trobar en la literatura contemporània un ampli ventall d'àlbums i novel·les per entendre i per abordar el tema de la guerra des d'una perspectiva educativa i així ajudar els infants que pateixen quan veuen les imatges sagnants que ens acompanyen cada dia

El mestre que vulgui fer un projecte per tractar la guerra des d'una situació d'aprenentatge motivadora té una mina d'or en moltes obres idònies i d'alta qualitat que van des de l'enfocament autobiogràfic del diari d'Anna Frank fins a les visions més globals de *Quan el meu pare era un arbust*¹, *Cavall de guerra*² o *Molsa*³, entre d'altres.

La pràctica: Exorcisme contra la guerra!

Escriure un full d'un diari personal

Edat:	A partir de 9 anys	
Nombre d'alumnes:	Individual o en petit grup	
Objectius:	<ul style="list-style-type: none"> • Conèixer alguns àlbums il·lustrats • Reflexionar sobre les guerres • Redactar un full de diari personal 	
Recursos	Temps:	Tres o quatre sessions
	Espai:	Biblioteca o aula ordinària
	Material:	Llibres: En <i>Flon-flon i la Museta</i> ⁴ <i>Rosa blanca</i> ⁵ <i>La zapatilla roja</i> ⁶ <i>La historia de Erika</i> ⁷

Un projecte sobre els conflictes bèlics implica dues prèvies:

Conèixer els principals tipus de guerres

Convé començar entenent que els orígens de les guerres poden tenir nombroses causes: polítiques com a conseqüència del desig de poder d'uns homes sobre d'altres, geopolítiques relacionades amb els territoris i els pobles, econòmiques relatives al control dels recursos naturals, ètnico-religioses, de lluita de classes, etc. i establir un debat sobre quins són els camins per aturar-les: diplomàcia, lleis, educació col·lectiva, diàleg, pactes, etc.

i triar uns bons llibres o àlbums il·lustrats

N'hi ha de molt bons, escrits amb rigor i preocupació estètica, allunyats dels estereotips i de l'adoctrinament i que promouen reflexions sobre les conseqüències de la guerra i estimulen els valors de la pau, de la cooperació i de la justícia perquè els autors de literatura infantil i juvenil expliquen les barbàries des de diferents òptiques, la majoria psicològiques.

El mestre té diverses opcions a l'hora d'apropar els nois al coneixement dels conflictes. Ho pot fer des de la vessant històrica, o amb un enfocament moral, o identificant el lèxic específic de les guerres (bomba, camp de concentració, refugiats, militar, soldat, ocupació...), o imaginant què es pot comprar amb el que val un tanc, però la proposta que ens ha anat millor per entendre les emocions que experimenten les persones que han patit la guerra ha estat la lectura d'alguns àlbums il·lustrats i la posterior escriptura de situacions que els ajuden a comprendre com la guerra afecta la vida de la gent.

Es proposa als alumnes que redactin una pàgina d'un diari personal. El desafiament és enorme i se'ls poden donar pistes (imagineu que sou un soldat a les trinxeres humides, o un refugiat que va fugir del seu país, o un jueu en un camp de concentració, o un metge en el camp de batalla, o un periodista que ha de narrar una massacre, etc.)

Els escrits resultants són molt interessants i la lectura de les descripcions dels llocs i emocions que traspuen els textos són una prova que l'anàlisi dels àlbums il·lustrats contribueixen a millorar les seves habilitats d'escriptura.

Jaume Centelles

NOTES:

1. VAN LEEWEN, J. (2013) *Quan el meu pare era un arbust*. Barcelona. Cruïlla.
2. MORPUGO, M. (2011) *Cavall de guerra*. Barcelona. Estrella Polar.
3. CIRICI, D. (2013) *Molsa*. Barcelona. Edebé.
4. ELZBIETA (1999) *En Flon-Flon i la Museta*. Barcelona. Cruïlla.
5. INNOCENTI, R. (2002) *Rosa Blanca*. Salamanca. Lóguez.
6. GRUSS, K. (2014) *La zapatilla roja*. Salamanca. Lóguez.
7. VANDER, R. (2007) *La historia de Erika*. Pontevedra. Kalandraka.

Paraules clau: Lectura, escriptura, guerra, àlbums il·lustrats, cultura de la pau.

Entradeta:

Fer entendre i involucrar els alumnes amb les emocions que experimenten les persones que han patit una guerra i adonar-se de les conseqüències dels diferents conflictes, són alguns dels aspectes que es persegueixen en llegir determinats àlbums il·lustrats.

Si els nois i noies es poden familiaritzar amb la naturalesa dels conflictes, ja hem fet el primer pas cap a **l'educació per a la pau**.

.....

Per AULA s'han de canviar els títols dels llibres:

1. VAN LEEWEN, J. (2013) *Desde que mi padre es un arbusto*. Madrid. SM.
2. MORPUGO, M. (2011) *Caballo de batalla*. Barcelona. Noguer y Caralt.
3. CIRICI, D. (2013) *Musgo*. Barcelona. Edebé.
4. ELZBIETA (1998) *Flon-Flon y Musina*. Madrid. SM.
5. INNOCENTI, R. (2002) *Rosa Blanca*. Salamanca. Lóguez.
6. GRUSS, K. (2014) *La zapatilla roja*. Salamanca. Lóguez
7. VANDER, R. (2007) *La historia de Erika*. Pontevedra. Kalandraka